

การพัฒนานโยบายและกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ*

The Development of Policy and Law Concerning Elder's Asset Management

ภูมิ มูลศิลป์

Poom Moolsilpa

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: poom@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อเท็จจริงปัญหาและนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุของประเทศไทย 2) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุตามกฎหมายต่างประเทศ 3) เสนอรูปแบบการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงเอกสาร การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ที่ผ่านมา นโยบายของรัฐเน้นการสนับสนุนรายได้หรือสวัสดิการให้กับประชากรผู้สูงอายุที่ขาดแคลน ในขณะที่การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุก็น่าสนใจเช่นกัน
2. เมื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการทรัพย์สินของต่างประเทศพบว่า มีรูปแบบที่น่าสนใจ ได้แก่ การตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุ (Guardian) การจัดตั้งทรัสต์ (Trust) และสินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage)
3. รัฐสมควรกำหนดนโยบายต่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องในระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรม กำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล และปรับปรุงรูปแบบสินเชื่อจำนองย้อนกลับให้ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

คำสำคัญ: ผู้ปกครอง; ทรัสต์; สินเชื่อจำนองย้อนกลับ

*ได้รับบทความ: 22 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2564

Received: July 22, 2021; Revised: November 29, 2021; Accepted: December 29, 2021

Abstract

This study has purposes as follow: 1) to study facts, problems and policies related to elderly property management in Thailand, 2) to study and analyze the pattern of elderly property management according to foreign laws and 3) to propose a model of elderly property management that suitable for Thailand. It is a qualitative research and documentary research conducted by collecting and analyze data presented in a descriptive writing format.

The research result finds that:

1. In the past, government policies have focused on supporting income or welfare for the elderly in need. While managing the assets of the elderly is also important.
2. When studying the pattern of asset management in foreign countries, it was found that there are interesting patterns: setting up a guardian to manage the elderly's property, establishing a trust, and a reverse mortgage loan.
3. The government should formulate a policy towards the management of the elderly's assets continuously in the long term that is appropriate and concrete, establish legal measures on the governing of elderly property under the Civil and Commercial Code, promoting the Private Asset Management Trust Act, and improve the reverse mortgage loan model to meet the needs of the elderly.

Keywords: Guardian; Trust; Reverse Mortgage

1. บทนำ

ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ (Aged Society) อย่างสมบูรณ์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ประมาณการว่ามีสัดส่วนผู้สูงอายุในช่วง 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดหรือไม่ต่ำกว่า 13 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้าหรือ

พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุจำนวน 20 ล้านคนหรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปจะมีมากถึง 3.5 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

ท่ามกลางสังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์และแบบสุดยอดประกอบกับภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวหลังโควิด-19 ในกรอบร้อยละ 2.5-4.0 ต่อเนื่อง ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ประเมินว่า จำนวน

ประชากรสูงอายุไทยที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีในระดับปานกลางขึ้นบนน่าจะมีส่วนไม่ถึงร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรสูงอายุทั้งหมด ส่วนประชากรสูงอายุอีกกว่าร้อยละ 80 อาจมีรายได้เฉลี่ยต่อปีในระดับปานกลางลงล่าง ในขณะที่เดียวกันการใช้จ่ายของกลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มขยายตัวเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 5 ต่อปี หรืออาจมียอดไม่ต่ำกว่า 350,000 บาท ต่อคนต่อปี โดยค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพมีส่วนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากสาเหตุการเสื่อมสมรรถภาพของร่างกายและความเจ็บป่วยจากโรค (แบรนดอินไซด์ แอดมิน, 2564)

ที่ผ่านมารัฐบาลได้กำหนดให้สังคมสูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดเตรียมแผนรองรับภายใต้สังคมสูงวัยคนไทยอายุยืนใน 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติเศรษฐกิจ มุ่งเน้นเรื่องการออม 2) มิติการส่งเสริมอาชีพ การจ้างงานผู้สูงอายุ พร้อมตั้งเป้าหมายในอนาคตจะมีแนวทางดูแลแรงงานด้านผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ 3) มิติด้านสภาพแวดล้อม จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่สาธารณะในทุกระดับพื้นที่ เพื่อผู้สูงอายุเข้าถึงการรับบริการอย่างถ้วนหน้า และ 4) มิติด้านสุขภาพโดยการบูรณาการในระดับพื้นที่หรือท้องถิ่นให้มีศูนย์บริการและการดูแลผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมจัดตั้งให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการ เพื่อเป็นศูนย์กลางดูแลผู้สูงอายุและคนทุกช่วงวัยครบวงจร และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสิ่งใหม่มาประกอบใช้ในการพัฒนามิติสุขภาพและมิติตสังคมเช่นกัน (ธนพิชฌน์ แก้วกา, 2564)

ทั้งนี้ การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องสุขภาพการรักษาพยาบาลหรือการถูกละเมิดสิทธิและความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ โดยกระบวนการในการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุไม่ได้มีเพียงแค่การหารายได้การออมให้เพียงพอ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนของการสะสมทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังมีขั้นตอนของการใช้ทรัพย์สิน ซึ่งหมายรวมถึงการพิทักษ์รักษาและบริหารจัดการทรัพย์สินที่สะสมมาให้สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดจากทรัพย์สินเหล่านั้นและขั้นตอนการส่งต่อทรัพย์สินบางส่วนตามความประสงค์ของเจ้าของทรัพย์สินอย่างเหมาะสม รวมถึงการมอบเป็นมรดกแก่ทายาทและการบริจาคเพื่อการกุศลต่างๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2564)

ดังนั้น การพัฒนานโยบายและกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นเพื่อการเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำอันผิดกฎหมายต่อทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงปัญหาและนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุตามกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร ที่เกี่ยวข้องความคิดเห็นของนักวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานราชการ และการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต (Internet) การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรผู้สูงอายุ ร่วมกับการศึกษากฎหมายรูปแบบและกลไกที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้สูงอายุ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive)

4. สรุปผลการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สูงอายุในทางสากลนั้น เริ่มต้นจากแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสิทธิของผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญและได้รับการรับรองในระดับสากลดังที่ปรากฏอยู่ในเอกสารขององค์การสหประชาชาติและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายฉบับ อย่างไรก็ตามสิทธิของผู้สูงอายุที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในเอกสารและกฎหมายดังกล่าวมักมีลักษณะเป็นการรับรู้ถึงสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการทั่วไปมากกว่าการคุ้มครองสิทธิที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้สูงอายุ (Clapham, 2015)

ในกรณีของประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สูงอายุปรากฏเป็นรูปธรรมครั้งแรก

ในนโยบายสำหรับผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ. 2525 สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องด้วยได้รับอิทธิพลจากผลการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรเลีย ในปีเดียวกัน และได้มีมติรองรับแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีการวางแผนระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เรียกว่า แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2544 ประกอบด้วย นโยบายและมาตรการ 5 ด้าน คือ สุขภาพอนามัย การศึกษา สังคมวัฒนธรรม ความมั่นคงทางรายได้ และการทำงาน และสวัสดิการสังคม ซึ่งในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติกล่าวถึงผู้สูงอายุโดยบัญญัติให้รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกำลังใจและความหวังในชีวิตอันถือเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดและการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นต้นมา (สมนึก แสงเขียว, 2544)

สำหรับนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2552) เกิดขึ้นสืบเนื่องจากในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Ageing) อันจะส่งผลกระทบต่อสภาพทางสังคมสถานะเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ดังนั้น

การกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่างๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับต้น

ในส่วนมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุของไทยพบว่า ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุโดยตรงเพียงหนึ่งฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกฎหมายฉบับดังกล่าว เป็นการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ได้รับความคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวถึงมาตรการหรือการคุ้มครองการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุแต่อย่างใด ในขณะที่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่สามารถนำมาปรับใช้ในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการตัดสินใจ หากแต่ความสามารถนั้นอาจด้อยลงตามสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยพร้อมอายุที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิจากช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่ได้ให้การรับรองลักษณะของผู้สูงอายุ ตลอดจนความสามารถของผู้สูงอายุในช่วงระยะเวลาที่ความสามารถในด้านต่างๆ เริ่มด้อยลง (ไพศาล ลิ้มสถิตย์, 2560)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยมากเกิดจากสภาพร่างกายและสุขภาพของผู้สูงอายุ มีความเสื่อมถอยลง

ส่งผลให้กระบวนการในการตัดสินใจด้านการจัดการทรัพย์สินถดถอยลงกว่าบุคคลในช่วงวัยทำงาน นอกจากนี้ นวัตกรรมด้านการจัดการทรัพย์สินมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ยากต่อการทำความเข้าใจของผู้สูงอายุ เช่น การขอสินเชื่อจากธนาคาร การทำเอกสารนิติกรรมสัญญาต่างๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งหลายครั้งจำเป็นต้องอาศัยคนใกล้ชิดครอบครัว ตลอดจนเพื่อนบ้านให้ความช่วยเหลือในการจัดการธุรกรรมดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการเอาเปรียบผู้สูงอายุในหลายกรณี จึงสมควรเปิดทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุเหล่านี้

เมื่อมองย้อนมาในมิติเชิงนโยบายนั้น จะเห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้ครอบคลุมทั้งกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ (25-59 ปี) และผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ทั้งนี้ ในส่วนกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการออม การสร้างทัศนคติไม่มองผู้สูงอายุเป็นภาระ การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้สูงอายุ และการปรับสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพผู้สูงอายุ

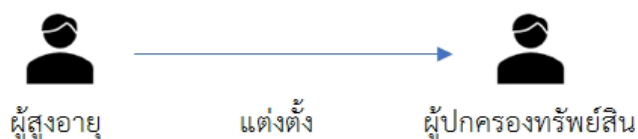
สำหรับการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุ จะเน้นการเสริมทักษะการทำงานใหม่ การสร้างแรงจูงใจให้นายจ้างที่จ้างผู้สูงอายุ การสร้างงานผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ สนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ โดยรัฐบาลดำเนินการพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณสุขให้ผู้สูงอายุได้รับการตรวจ ป้องกัน และดูแลสุขภาพในระยะยาวที่บ้าน และในชุมชนตามระดับความจำเป็น (รัชดา ธนาดิเรก,

2564)

ในส่วนการศึกษารูปแบบตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุของต่างประเทศจะพบรูปแบบที่มีความน่าสนใจ ได้แก่

การแต่งตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (Guardian) การตั้งทรัสต์ (Trust) และรูปแบบสินเชื่อที่อยู่อาศัยแบบย้อนกลับ (Reverse Mortgage) โดยแต่ละรูปแบบจะมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน ดังนี้

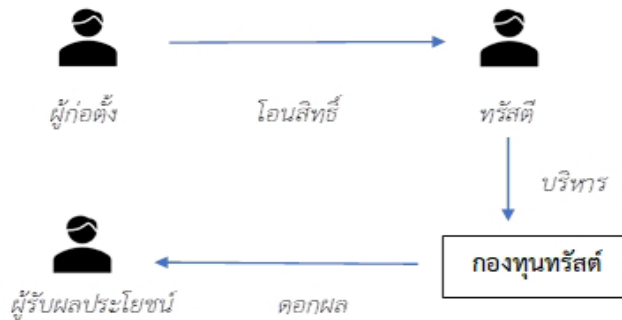
ภาพที่ 1 การตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุ

สืบเนื่องจากกฎหมายไทยไม่ได้มองว่าการชราภาพถือเป็นความเจ็บป่วย การจัดตั้งผู้ปกครองจึงเน้นการพิจารณาว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถหรือไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 965/2530) ในขณะที่หลักการของการแต่งตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุคือการให้สิทธิผู้สูงอายุในการตั้งผู้ดูแลทรัพย์สินของตนเองได้ก่อนที่ผู้สูงอายุจะอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ เป็นการตั้งโดยอิสระตามความพอใจและความไว้วางใจ อันมีลักษณะใกล้เคียงกับการให้ลูกหลานช่วยดูแลทรัพย์สินต่อในช่วงที่ผู้สูงอายุไร้ความสามารถ อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อคำถามต่อการปฏิบัติหน้าที่ว่าผู้ที่จะดูแลทรัพย์สินต่อจากผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะสามารถดูแลทรัพย์สินได้ดีหรือไม่

ทั้งนี้ ในประเทศที่ใช้รูปแบบการแต่งตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ อาทิ ประเทศ

สวิตเซอร์แลนด์ ให้สิทธิแก่ผู้สูงอายุสามารถกำหนดหรือมอบหมายล่วงหน้าให้บุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินแทนตนได้ แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดล่วงหน้า ผู้มีส่วนได้เสียก็สามารถจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้ตามความเหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ อันรวมถึงการคุ้มครองด้านสุขภาพ อาการเจ็บป่วย (Fedlex, 1907)

รูปแบบการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุมีข้อดี ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถเลือกบุคคลที่ตนเองไว้วางใจ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เครือญาติก็ได้ในการที่จะมาเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินของตนเองต่อไปในยามที่ตนเองเจ็บป่วย และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนข้อเสีย คือ มีการตรวจพบการโกงผู้สูงอายุมากพอสมควร มิได้มีการควบคุมดูแลจากรัฐอย่างทั่วถึง มิได้มีการนำทรัพย์สินไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ และอาจทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียทรัพย์สินที่มี

ภาพที่ 2 การจัดตั้งทรัสต์

ทรัสต์เป็นการจัดตั้งโดยการนำผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้มาดูแลและจัดการทรัพย์สินต่อจากผู้สูงอายุ ซึ่งมีการจัดตั้งหลักเกณฑ์ เงื่อนไข การแบ่งแยกทรัพย์สินอย่างชัดเจน และให้ผลประโยชน์ย้อนกลับ (Garner, 2019) จึงอาจมีประสิทธิภาพมากกว่าแบบการจัดตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุไม่สามารถจัดการเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนได้ และมีข้อต้องคำนึงในเรื่องของความไว้วางใจของผู้สูงอายุต่อผู้ดูแลทรัพย์สินในการที่จะให้ผู้ดูแลทรัพย์สินของตนต่อ เนื่องจากทรัสต์อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากรัฐจึงมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะไว้วางใจให้บริหารทรัพย์สินมากกว่าญาติหรือบุคคลอื่น นอกจากนี้ ทรัสต์เป็นการจัดการ

ไปในแนวทางที่จะทำให้ทรัพย์สินสามารถสร้างรายได้และเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุได้มากที่สุด

รูปแบบการจัดตั้งทรัสต์มีข้อดี คือ มีผู้เชี่ยวชาญคอยดูแลทรัพย์สินทำให้ทรัพย์สินเกิดผลประโยชน์ย้อนกลับและมีการควบคุมดูแลจากรัฐ อีกทั้งสามารถระบุได้ว่า ต้องการให้ผู้ดูแลทรัพย์สินจัดการทรัพย์สินในรูปแบบใด และมีหลักเกณฑ์เงื่อนไขชัดเจนส่วนข้อเสีย คือ ไม่มีหลักประกันว่าการนำทรัพย์สินไปใช้จะได้ผลประโยชน์กลับคืนมาเพียงพอหรือไม่ รวมถึงทรัสต์นั้นไม่ครอบคลุมถึงนิติการดูแลรักษาสุขภาพ เป็นการดูแลทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว และไม่ครอบคลุมในความรับผิดชอบบุคคล

ภาพที่ 3 สินเชื่อที่อยู่อาศัยแบบย้อนกลับ

การจัดตั้งแบบสินเชื่อที่อยู่อาศัยแบบย้อนกลับ เป็นการจำนองที่อยู่อาศัยแบบสินเชื่อโดยประเทศญี่ปุ่นประยุกต์ใช้ มีลักษณะเป็นการจำนองแบบย้อนกลับ โดยใช้ที่อยู่อาศัยเป็นหลักประกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเงินใช้จ่ายหลังเกษียณ (Green & Zhu, 2017)

รูปแบบสินเชื่อที่อยู่อาศัยแบบย้อนกลับมีข้อดี คือทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำทรัพย์สินของตนเปลี่ยนเป็นผลประโยชน์ของตนเองได้ โดยมีการประเมินมูลค่าการเฉลี่ยการกู้ที่ค่อนข้างเป็นธรรม ซึ่งในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าทายาทของเจ้าของที่อยู่อาศัยดังกล่าวไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในการชำระหนี้คืนจนกว่าเจ้าของบ้านจะออกจากบ้านหลังนี้หรือเสียชีวิต ส่วนข้อเสีย คือสินเชื่อที่อยู่อาศัยแบบย้อนกลับ เป็นนโยบายสินเชื่อเพื่อผู้สูงอายุ จึงไม่ค่อยมีธนาคารรับทำนอกจากรธนาคารของรัฐ ซึ่งในรูปแบบนี้ ธนาคารจำเป็นต้องรับความเสี่ยงหากไม่มีใครมาไถ่คืน จึงทำให้เกิดการต่อราคา อันส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความเสียเปรียบตั้งแต่ต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

เมื่อได้พิจารณาถึงปัญหา นโยบาย และรูปแบบตามกฎหมายในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 จัดทำนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ให้มีความต่อเนื่องในระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสถานะเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจน

การจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากที่ผ่านมานโยบายของรัฐเน้นที่การสนับสนุนรายได้หรือสวัสดิการให้กับประชากรผู้สูงอายุที่ขาดแคลนเป็นหลัก ดังนั้นการกำหนดนโยบายต่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องในระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

1.2 กำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีหลักการเกี่ยวกับ 1) ผู้ที่ได้รับการคุ้มครองและผู้มีสิทธิร้องขอ 2) ลักษณะการคุ้มครอง 3) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ปกครองทรัพย์สิน 4) อำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองทรัพย์สิน 5) การพ้นจากความเป็นผู้ปกครองทรัพย์สิน และ 6) ความรับผิดชอบของทนายของผู้ปกครองทรัพย์สิน

1.3 ผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลที่มีสาระสำคัญ กำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล อันรวมถึงการจัดการทรัพย์สินในกองทรัสต์ภายหลังผู้ก่อตั้งทรัสต์ถึงแก่ความตาย

1.4 ปรับปรุงรูปแบบสินเชื่อจำนองย้อนกลับเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุไทยให้มากขึ้น โดยภาครัฐและธนาคารที่ให้บริการต้องพิจารณาเรื่องการเพิ่มทางเลือกการจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุ การลดอัตราดอกเบี้ย การเพิ่มอัตราวงเงินกู้ต่อมูลค่าหลักประกัน และการจัดให้มีการประกันสินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage Insurance) รวมถึงการปรับทัศนคติในเรื่องของ

ความไม่ต้องการการก่อกวนในยามชราของผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายและรูปแบบการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะเป็นการเปิดทางเลือกให้แก่ผู้สูงอายุในการพิจารณาแนวทางการจัดการทรัพย์สินตามความเหมาะสมสำหรับแต่ละปัจเจกบุคคลต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

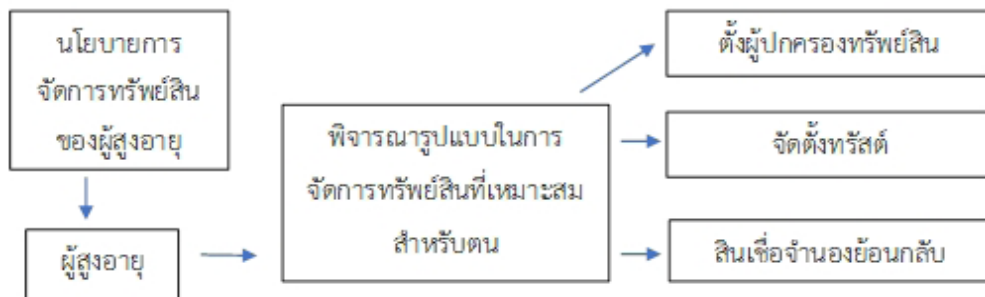
2.1 ควรศึกษาผลกระทบจากนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศไทยภายหลัง ปี พ.ศ. 2564 ว่านโยบายเหล่านั้น ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุอย่างไร

2.2 หากมีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงในอนาคต

ควรศึกษาผลกระทบจากกฎหมายดังกล่าวว่า ส่งผลต่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุประการใดบ้าง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หากรัฐสามารถกำหนดนโยบายการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรม รวมถึงกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ได้แก่ การตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุ การจัดตั้งทรัสต์หรือสินเชื่อจำนองย้อนกลับ จะทำให้ผู้สูงอายุมีทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินที่ตอบสนองความต้องการของตนเองได้ โดยนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4 ทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2552). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564). เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766>

_____. (2564). สถิติผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/340>

ธนพิชฌน์ แก้วกา. (2564). กรมกิจการผู้สูงอายุ เดินหน้าขับเคลื่อนงานเน้น 4 มิตรองรับสังคมสูงวัยสมบูรณ์ในปี 2564. เข้าถึงได้จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210121103836645>

- แบรนด์อินไซด์ แอดมิน. (2564). ไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ แต่ปัญหาใหญ่รายได้ก็น้อย เงินออมไม่พอ ยืดเวลาเกษียณ. เข้าถึงได้จาก <https://brandinside.asia/aging-society-challenge-for-thailand/>
- ไพศาล ลิ้มสถิตย์. (2560). เปิดผลวิจัยสถานการณ์ผู้สูงอายุถูกละเมิด. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaihealth.or.th/>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2564). เปิดงานวิจัยผู้สูงอายุเกือบครึ่งพบปัญหาการออมทรัพย์สินไม่พอใช้ยังชีพหลังเกษียณ. เข้าถึงได้จาก <https://thaitgri.org/?p=39733>
- รัชดา ธนาดิเรก. (2564). รัฐบาลเดินหน้านโยบายการยอมรับสังคมสูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/932259>
- สมนึก แสงเขียว. (2544). การจัดสวัสดิการของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Clapham, A. (2015). *Human Rights: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Fedlex. (1907). *Swiss Civil Code*. Retrieved from https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en
- Garner, B. A. (2019). *Black's Law Dictionary*. (11th ed). Minnesota: Thompson West.
- Green, R. K., & Zhu, L. (2017). *The Feasibility of Reverse Mortgages in Japan*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3334208